

TRZODA CHLEWNA 3/2015

Marek Gasiński
Wytwórnia Pasz LIRA w Krzywiniu
Maria Porowski
VET-COM Olsztyn
Prywatna Praktyka Weterynaryjna Pobiedziska

Nie zawsze „winna jest” organizacja produkcji

Efektywność i opłacalność produkcji trzody chlewnej zależy od bardzo wielu, często dość złożonych czynników. Do tych najważniejszych, wielokierunkowych, i w największym stopniu determinujących osiągnięcie optymalnych wyników produkcyjnych należą: organizacja pracy i zarządzanie produkcją.

I rzeczywiście tak się zazwyczaj, w tzw. praktyce hodowlanej, dzieje, że kiedy hodowca poszukuje przyczyn niepowodzeń lub choćby tylko przyczyn niezadowolających jego wyników hodowlanych, najczęściej znajdują się one w bardzo szeroko rozumianej *organizacji produkcji*.

Bardzo wiele z elementów produkcji świń gwarantujących opłacalność tego przedsięwzięcia znajduje się „po stronie” bądź błędów w zarządzaniu, bądź w grupie tzw. czynników obiektywnych, których negatywnego wpływu najczęściej nie można wyeliminować.

Po zapoznaniu się z problemem, szczegółowym przeanalizowaniu zagadnienia okazuje się, że wyeliminowanie powstałego problemu jest jednak możliwe i, w rzeczywistości, nawet nie. Dla zilustrowania tego (chyba nazbyt zawiłego) wstępu posłużę się konkretnym przykładem. Powszechnie wiadomo, że przyczyn rodzenia się zbyt małej liczby prosiąt jest bardzo wiele. Jedną z nich może być jakość używanego do inseminacji nasienia (czynnik organizacyjny), niewłaściwy termin wykonania zabiegu unasiwienia (czynnik organizacyjny) lub nieodpowiedni termin przeprowadzania zainseminowanych (pokrytych) samic do innych pomieszczeń (czynnik organizacyjny), etc. etc. Jest ich znacznie więcej, często wszystkie one występują razem, wówczas można mówić o ich synergicznym wpływie na powstały problem. Każdy z nich z osobna jest jednak możliwy do wyeliminowania i poprawienia. Można zmienić miejsce pozyskiwania nasienia, można lepiej zadbać o prawidłowe jego przechowywanie (częsta przyczyna problemów), można zmienić organizację krycia i inseminacji, skrócić czas jej trwania, wykorzystując dodatkowych pracowników obsługi, itd.

Trochę trudniej jest, bo nie zawsze pozwalają na to tzw. warunki lokalowe fermy, zmienić termin przeprowadzania samic np. z kopców indywidualnych do zbiorowych (poważna przyczyna obniżonej liczby rodzących się prosiąt).

Z własnego doświadczenia dodam, w tym miejscu, że chyba nie znam fermy, która mimo tych trudności nie poradziłaby sobie w ten, czy w innym sposób. Pod warunkiem, że chciał tego właściciel zwierząt...

Ale oprócz wymienionych czynników ograniczających uzyskiwanie oczekiwanych rezultatów hodowlanych i wskaźników rozrodowych są przyczyny, których wyeliminowanie jest zdecydowanie trudniejsze. Mowa tu o statusie zdrowotnym stada i o czynnikach, przed którymi trzeba bezwarunkowo chronić każde stado w możliwie największym stopniu.

Utrzymywanie stada w niezmiennym, najwyższym statusie zdrowotnym, zabezpieczenie przed przeniesieniem lub przedostaniem się do fermy czynników patogennych i monitoring zdrowotny obiektu jest najważniejszym zadaniem każdego hodowcy.

Aby prawidłowo kontrolować i właściwie reagować w przypadku wystąpienia najdrobniejszych zmian statusu zdrowotnego stada należy, choćby w minimalnym stopniu, poznać najważniejsze z chorób powodujących zaburzenia w produkcji (a w szczególności w rozrodzie) trzody chlewnej.

Do jednych z najczęściej występujących zaburzeń rozrodu powodowanych przez czynniki zakaźne są infekcje wirusowe. Konsekwencjami tych właśnie zakażeń jest m.in.: zamieranie zarodków i płodów oraz poronienia, wirusy atakują, bowiem, przede wszystkim lochy prośne. Charakterystyczną cechą wirusów jest zdolność pokonywania bariery łożyskowej i atakowanie rozwijających się zarodków i płodów.

W wyniku tych zakażeń mogą występować: zamieranie i resorpcja zarodków, zamieranie i mumifikacja płodów, rodzenie się płodów martwych lub słabych, charłacznych prosiąt. Zamieralność zarodków i płodów występuje zarówno w przebiegu chorób wirusowych (choroba Aujeszkyego, PRRS, parwowiroza, SMEDI) jak również towarzyszy infekcjom bakteryjnym (brucelozą, leptospirozą, różycą), a także pod wpływem mikotoksyn. Zjawiskiem fizjologicznym jest obumieranie ok. 30% zapłodnionych jaj, ale kiedy liczba rodzących się prosiąt nie przekracza 7 – 8, hodowca powinien rozpocząć poszukiwania przyczyn takiego stanu rzeczy.

Przyczynami zaburzeń płodności loch jest także tzw. zespół zaburzeń rozrodczych knura, inaczej mówiąc – zaburzenia płodności samca. Nasienie knura zawiera pewien odsetek zanieczyszczeń nie patogennych, nie stanowiących zagrożenia dla żywotności produkowanych plemników i jakości nasienia. Jednak przekroczenie bezpiecznej normy zaburza efektywność krycia lub inseminacji. Występowanie w nasieniu drobnoustrojów patogennych może doprowadzić do zaburzeń w stanie zdrowia narządu rozrodczego knura i spowodować przeniesienie choroby na całe inseminowane stado.

Do najczęściej występujących chorób, które mogą zostać rozprzestrzenione wraz z nasieniem należą m.in.:

- brucelozą,
- leptospirozą, parwowirozą i chorobą Aujeszkyego,
- PRRS.

W nowoczesnej produkcji trzody chlewnej rola hodowcy powinna ograniczać się do prowadzenia monitoringu stanu zdrowotnego stada oraz szybkiego reagowania na wszelkie odstępstwa i zauważone nieprawidłowości w zdrowiu hodowanych przez siebie zwierząt. Analizę wyników okresowo przeprowadzanych w chlewni badań oraz układanie programów profilaktycznych należy powierzyć lekarzowi weterynarii – specjalście chorób świń.

Program ochronnych szczepień profilaktycznych może być sporządzony wyłącznie w oparciu o aktualne wyniki badań laboratoryjnych potwierdzone przez szczegółową wizytację obiektu i wywiad z właścicielem lub bezpośrednią obsługą zwierząt.

Prawidłowa, precyzyjna i trafiona profilaktyka wraz z profesjonalną opieką weterynaryjną są jednymi z głównych czynników decydujących o efektywności produkcji tak żywca wieprzowego jak i wysokiej klasy materiału hodowlanego.

Zadaniem tego materiału jest skrótowe przypomnienie i przybliżenie podstawowych objawów klinicznych kilku najczęściej występujących w krajowych chlewniach chorób powodujących zaburzenia rozrodu.

Pojawienie się podobnych zjawisk w chlewni powinno być dla hodowcy sygnałem do natychmiastowego kontaktu z lekarzem weterynarii.

Zakażenia parwowirusowe

Zakażenie ciężarnych loch parwowirusami objawia się: występowaniem nieregularnych cykli płciowych (związane to jest z zamieraniem embrionów), rodzeniem się prosiąt martwych i niską plennością loch i loszek. Dodatkowo obserwuje się obniżenie skuteczności krycia (inseminacji). Rodzące się mioty są bardzo małe (często nawet poniżej 5 prosiąt), prosięta są martwe, często zмумifikowane a obok nich rodzą się normalne w pełni rozwinięte. Takie objawy obserwuje się zarówno u młodych loszek jak i u dorosłych macior jeżeli nie prowadzi się właściwej immunizacji samic. Mimo, że w 95% stad parwowirus terenowy krąży, konieczne są szczepienia przynajmniej dwa razy w roku całego stada podstawowego. Loszki przed inseminacją powinny być poddane szczepieniu dwukrotnie w odstępach 4 tygodni. Taki sposób postępowania gwarantuje właściwy poziom odporności, który zapobiega występowaniu objawów parwowirozy. Poronienia w zakażeniach parwowirusowych występują stosunkowo rzadko, a wyproszenia odbywają się w terminie lub są nieco opóźnione. Objawy, które powinny skłonić hodowcę do kontaktu z lekarzem weterynarii to przede wszystkim: nieregularne cykle płciowe i niska plenność.

Zakażenia enterowirusowe wywołujące zespół SMEDI

Objawy kliniczne w części mogą być podobne jak w przypadku zakażeń parwowirusowych: nieregularne cykle rujowe, niska skuteczność krycia (inseminacji), rodzenie się małych miotów lub miotów z prosiętami martwymi, zamartwymi bezpośrednio przed porodem lub tuż po urodzeniu oraz pewną liczbą prosiąt zмумifikowanych. W przypadku zakażeń wirusami SMEDI występują także poronienia. Ponieważ kliniczne odróżnienie większości w/w zakażeń od zakażeń parwowirusowych jest praktycznie niemożliwe, w przypadku wystąpienia wskazanych objawów konieczne jest natychmiastowy kontakt z lekarzem weterynarii i pogłębiona diagnostyka problemu.

Choroba Aujeszkyego

W związku z wprowadzonym od maja 2008r. Ogólnopolskim Programem Zwalczenia Choroby Aujeszkyego, choroba ta obecnie nie stanowi ważnego problemu w rozrodzie świń. Pamiętać jednak należy, o zachowaniu wszelkich zasad bioasekuracji przy zakupie i zasiedlaniu chlewni loszkami. Powinny pochodzić ze stad urzędowo wolnych od choroby Aujeszkyego. Należy pamiętać, że choroba ta jest jedną z najgroźniejszych i wywołujących największe straty w rozrodzie. Obserwowano w jej przebiegu ronicenia we wszystkich fazach ciąży oraz rodzenie się martwych prosiąt. W ostrym przebiegu śmiertelność prosiąt sięga 100%.

PRRS (zespół rozrodczo-oddechowy świń)

Choroba ta ciągle jeszcze jest w trakcie badań i poznawania wszystkich jej aspektów. Stanowi w dalszym ciągu na całym świecie ogromny problem zarówno w rozrodzie jak i w odchowie prosiąt i warchlaków. U loch oraz knurów obserwuje się zaburzenia w rozrodzie. U samic manifestuje się to w postaci poronień, rodzenia martwych lub słabych prosiąt. Występują

również zaburzenia w występowaniu rui i wzrasta odsetek jej powtarzalności. U knurów pojawiają się zaburzenia w spermatogenezie, a nasienie staje się ważnym wektorem rozprzestrzeniania choroby. Przebieg tego schorzenia uzależniony jest również od typu i zjadliwości wirusa PRRSV. U prosiąt, warchlaków i tuczników pojawiają się problemy oddechowe. Wirus osłabia system immunologiczny dróg oddechowych, a ta sytuacja sprzyja koinfekcjom bakteryjnym, które są głównym powodem strat. Właściwa diagnostyka oraz wprowadzenie odpowiedniego programu szczepień może rozwiązać problem i zapobiec stratom.

Leptospiroza

Leptospiroza świń wywoływana jest przez kilka serotypów leptospir, przy czym najczęściej i najwięcej strat występuje przy infekcji Leptospira Pomona.

W przypadku tych zakażeń u loch prośnych dochodzi do poronień w trzecim trymestrze ciąży. Innymi objawami są rodzenie się miotów w całości martwych, zmumifikowanych lub słabych prosiąt, które wkrótce po urodzeniu padają. Roniące maciory uodparniają się i rozsiewają leptospiry wraz z moczem. W przebiegu tej choroby obserwuje się również problemy z bezmlecznością u loch.

Powyższe przykłady chorób powodujących zaburzenia w reprodukcji świń cechują się bardzo podobnymi, czasami trudnymi do rozróżnienia przez hodowcę objawami klinicznymi. W takich przypadkach konieczne jest serologiczne badanie krwi oraz identyfikacja czynnika zakaźnego przy użyciu nowoczesnych metod diagnostycznych np: badanie PCR czyli identyfikacja materiału genetycznego patogenu. Bardzo groźnym skutkiem zaniedbania bądź zignorowania najdrobniejszych nawet zmian w prawidłowym przebiegu rozrodu, mogą prowadzić do ogromnych strat ekonomicznych, w najmniejszych nawet chlewniach. Zatem każde odstępstwo od normy w kwestii rozrodu (nieregularna ruja, mało liczny lub nieprawidłowo wykształcony miot czy poronienie) może być symptomem pojawiającej się, groźnej w skutkach choroby zakaźnej, której konsekwencje ponosić będzie hodowca przez długi czas.